

# ***Faktor nezaměstnanosti po výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody***

## ***The unemployment factor after serving an unconditional prison sentence***

.....

DAGMAR KRAUSOVÁ<sup>1</sup>

.....

### **Abstrakt**

Článek se zabývá aspekty, které by mohly přispět k tomu, aby osoby po výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody byly snadněji začlenitelné do běžného života a měly tak příležitost se zapojit do pracovního procesu. V době, kdy je na trhu práce nedostatek pracovní síly, a to zejména v industriálním sektoru, se nabízí řešení v podobě vyššího zapojení do dané pracovní oblasti osoby propuštěné na svobodu z výkonu trestu nepodmíněného odnětí svobody. Takto by se nabízelo řešení situace pro zaměstnavatele, ale i pro osoby po výkonu trestu, které se snaží o opětovné začlenění do společnosti. Rovněž otázka zaměstnávání osob propuštěných z výkonu trestu s sebou nese problémy. Jen málo firem je ochotno osoby z výkonu trestu zaměstnat. Přesto se nabízí řešení,

a to propojením aspektu sociálního a ekonomického. Pokud by byl systém nastaven efektivně, došlo by k výrazným úsporám v oblasti veřejných financí, zejména v oblasti nezaměstnanosti. Problematika v článku není pojata pouze v prostředí České republiky, ale zabývá se přístupy v zemích EU. Článek pojímá ucelený přehled moderního pojetí současného Evropského vězeňství i s jeho finančními aspekty v jednotlivých zemích, kalkulaci vzájemných vztahů mezi uvězněním a opětovným páčáním trestné činnosti a porovnání odlišných přístupů k vězeňství, nákladů a úspěchů rehabilitačních programů.

### **Klíčová slova**

Náklady, nezaměstnanost, pracovní síla, vězeň, zaměstnanost

### **Abstract**

The article deals with aspects that could contribute to making it easier for people after serving an unconditional prison sentence to integrate into everyday life and thus have the opportunity to participate in the work process. At a time when there is a shortage of labour on the labour market, especially in the industrial sector, a solution is offered in the form of a higher involvement in the given work area of a person released from serving a sentence of

---

<sup>1</sup> Mgr. Dagmar Krausová, DiS., absolventka magisterského oboru Kriminalisticko právní specializace VŠFS, studentka doktorského programu VŠFS

unconditional imprisonment. This would offer a solution to the situation for employers, but also for persons who have served their sentence and are trying to reintegrate into society. Also, the issue of employment of persons released from serving a sentence entails problems. Few companies are willing to employ people serving a sentence. Nevertheless, a solution is offered, by connecting the social and economic aspects. If the system were set up efficiently, there would be significant savings in the area of public finances, especially in the area of unemployment. The issue in the article is not considered only in the environment of the Czech Republic, but deals with approaches in EU countries. The article includes a comprehensive overview of the modern concept of contemporary European prisons, including its financial aspects in individual countries, the calculation of mutual relations between imprisonment and re-offending, and a comparison of different approaches to prisons, the costs and successes of rehabilitation programs.

## Key words

Costs, Education, Labour, Prisoner, Unemployment

## DOI

<http://dx.doi.org/10.37355/fvpk-2023/2-13>

## Úvod

Ekonomická teorie definuje nezaměstnaného jako takového člověka, který nemůže najít práci, přitom se ale jedná o osobu, která je schopna pracovat a práci aktivně hledá (Jurečka, 2017). Najít práci ale bývá zpravidla u osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody větší problém než u běžné populace. Tito lidé vykazují specifika lišící se od profilu bezúhonného uchazeče o práci. Díky pravomocnému odsouzení dochází z podstaty věci k citelnému omezení práv a svobod. Z pohledu legislativy podle § 27 odst. 1 a 2 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody dochází i k omezení práva na svobodnou volbu povolání, podnikání či provozování jiné hospodářské činnosti. Důležitý je také pohled na výkon trestu odnětí svobody jako na celek, kdy odsouzené osoby ztrácí nejen svou svobodu, sociální a rodinné kontakty, ale pokud před nástupem výkonu trestu byly zaměstnanými, ve většině případů přichází i o své dosavadní zaměstnání. Díky těmto faktům roste pravděpodobnost ztráty pracovních návyků. Na druhou stranu jsou osoby, které teprve ve výkonu trestu odnětí svobody pracovní návyky získávají. Ve výkonu trestu se nabízí také možnosti vzdělávací, např. absolvování rekvalifikačních či vzdělávacích kurzů, výučního listu, maturity či vysokoškolského diplomu díky programům zacházení s vězni. Pokud jsou osoby ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, vykonávají zpravidla podřadnější manuální práce. Tento článek se proto koncentruje na to, kolik jednotlivé země, nejen v České republice, ale v rámci Evropské unie, i mimo ni, investují do zefektivnění systému a jaké jsou rozdíly v jejich investicích. Zaměřuje se také na to, jak je s vězni v rámci výkonu trestu odnětí svobody pracováno a jak jsou připravováni na život po propuštění na svobodu. Ukazuje se, že efektivní investice do vězeňského systému mohou být nákladově efektivní, vzhledem k dlouhodobému snížení míry kriminality a recidivy vězňů. Článek srovnává zejména evropské



pouze otázkou bezpečnostní, ale také ekonomickou. Z pohledu veřejných financí by snížením recidivy mohlo dojít ke snížení nákladů vynaložených nejen na penitenciariatiku, probační a mediační službu a další navazující sociální služby, ale také na policii či soudnictví. Více než polovina osob ve výkonu trestu uvádí, že nemá trvalé bydlení a 9 z 10 hovoří o dlužích, které ovšem většina z nich není schopna splácet (SARPO, 2018). Problematika recidivy ale nesoužuje pouze Českou republiku. V USA se do výkonu trestu vrací tři čtvrtiny osob (Smith, 2020). Ve snaze o nápravu dané skutečnosti byla v České republice připravena Nová koncepce vězeňství do roku 2025 (dále jen Koncepce). Svým zaměřením, obsahem, ale i počtem a portfoliem zapojených odborníků ze státního i neziskového sektoru se jedná o první koncepční dokument, jehož hlavním posláním je komplexní zpracování a vize v oblasti vězeňství v příštích letech. Zmíněný materiál obsahuje také kapitoly zabývající se oblastí vzdělávání vězněných osob a klade na něj velký důraz. Vzdělání Koncepce pojímá jako jeden z hlavních prostředků zásad výkonu trestu odnětí svobody s odkazem na § 2 Zákona o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb. (Krausová, 2021). V uvedené konotaci je vzdělávání uváděno také jako prostředek k získání a případnému rozšiřování pracovních dovedností. Koncepční práce na vzdělávání a osobním rozvoji ve výkonu trestu by pak měla vést k zapojení se do pracovního procesu v podobě kvalifikované pracovní síly po propuštění na svobodu. S tím jsou následně spojeny i sociální a ekonomické aspekty života na svobodě. To vše si autoři Koncepce plně uvědomují, a proto oblast vzdělávání ve výkonu trestu pojímají důsledně a detailně, dokonce jej staví do popředí, jakožto jeden z nejsilnějších resocializačních bodů. I z toho důvodu má každá odsouzená osoba vlastní vzdělávací harmonogram, i když některé z nich ve velmi elementární formě (Krausová, 2021). Utvářet takové prostředí, aby měli odsouzení příležitost ke zvýšení, či rozšíření své pracovní kvalifikace ukládá i judikatura, a to konkrétně § 34 Zákona č. 169/1999 Sb. Odsouzení, u nichž byly dedikovány vhodné predispozice tak mají příležitost dále se vzdělávat v odpovídajícím vzdělávacím programu, vedoucí k následnému plnohodnotnému uplatnění na pracovním trhu. Dle formy absolvovaného programu pak získává odsouzená osoba formální doklad o jeho ukončení, který je uplatnitelný a uznávaný i mimo věznic. Dále na vystaveném dokladu nesmí být patrné, že byl vydán ve výkonu trestu, aby nedocházelo k diskriminaci. Téma vzdělávání ve výkonu trestu není ničím novým. Bohužel je ale stále procesně velmi složité zabezpečit ve výkonu trestu například maturitní zkoušku, jakožto plnohodnotné ukončení středoškolského vzdělání (s maturitou). Věznice totiž nedisponují potřebnou akreditací, která je opravňuje maturitní zkoušky v jejich zařízení provádět. Je proto nutné navázat kooperaci s organizacemi, které tento proces zastřeší a stanou se jeho garantem. Samotný proces je pak velmi složitý. Maturitní otázky je nutné dopravit do věznice v zapečetěném boxu, který musí projít vstupním rentgenem. V doprovodu vězeňské služby je box otevřen pověřeným předsedou zkušební komise a vězeňskou službou opět zkontrolován. U neformálního vzdělávání je proces poněkud mírnější a je začleněn do programu zacházení s vězni. Portfolio neformálního vzdělávání ve věznicích je také velmi pestré, nabízí například kurzy všeobecného zaměření a základní obsah vědomostí, odborné kurzy s vybraným zaměřením, například práci na PC, vaření apod., začleněny jsou i rekvalifikační programy atd. I u těchto kurzů dostává jejich absolvent doklad o jejich absolutoriu a ani z tohoto dokladu není patrné, že byl vydán ve výkonu trestu (Krausová, 2022). Dle informací Českého statistického úřadu je patrné, že počet osob, které získaly doklad o vzdělávání ve výkonu trestu odnětí svobody,

stále klesá. Osvědčení o zaškolení nebo kvalifikační průkazy byly v roce 2019 vydány 516 osobám. V roce 2021 se jednalo o 460 osob a v roce 2021 už pouze o 440 osob ve výkonu trestu odnětí svobody, kterým byly doklady o vzdělání vystaveny. Jako stagnující lze označit trend u vydávání výučních listů. Podíváme-li se na léta 2019 – 2021 vidíme, že v roce 2019 získaly výuční list 173 osoby, v roce 2021 to bylo 190 osob a v roce 2021 byl výuční list předán 171 osobě ve výkonu trestu odnětí svobody (ČSÚ, 2023). I vzhledem k výše uvedeným možnostem o přístupu ke vzdělávání ve výkonu trestu, které by měly vést k snazšímu začlenění se zpět do majoritní společnosti, není dostupný oficiální údaj, který by uváděl, kolik osob propuštěných na svobodu má skutečně ambice se do pracovního procesu začlenit a najít si legální pracovní místo. Dle průzkumů pracovníků probační a mediační služby se jedná o necelou polovinu, uvádí 45 %. Vězeňská služba České republiky odhaduje toto číslo na 40 %, Úřady práce tímto údajem rovněž nedisponují a také pouze odhadují, a to ještě níže - 35 %. Dle sociálních kurátorů je číslo pouze na 30 % (Razzková, a kol. 2019). Podrobně se vlivu vzdělanostní úrovně na kriminalitu obyvatelstva zabývali ve své studii Erika Urbánková z Katedry ekonomických studií České zemědělské univerzity a František Hřebík z Katedry managementu a informatiky Policejní akademie České republiky. Studie se zaměřuje na vliv vzdělanostní úrovně obyvatelstva České republiky na kriminalitu v letech 2003 - 2013. Z uvedené studie, zpracované formou korelační analýzy, plyne, že nárůst vysokoškolsky vzdělaných osob ve společnosti přináší snížení kriminality, nicméně jen na limitovanou dobu, přibližně kolem roku 2005 kriminalita klesá, ovšem v dalších letech pozorujeme opět její postupný vzestup, a to až do roku 2013, kdy byla studie ukončena (Krausová, 2020). Ovšem od roku 2014 do roku 2018 počet registrovaných trestných činů klesá, viz údaje Českého statistického úřadu (ČSÚ, 2021). Je zřejmé, že mezi vysokoškolským vzděláním a počtem trestných činů existuje nepřímá silná závislost v čase, mezi středoškolskou úrovní s maturitou a počtem trestných činů existuje nepřímá středně silná závislost v čase a mezi středoškolským vzděláním bez maturity existuje přímá středně silná závislost v čase (Urbánková, Hřebík, 2013).

### **Náklady na jednoho vězně ve výkonu trestu odnětí svobody ve vybraných zemích Afriky, Evropy, USA**

Základní roční náklady na jednoho vězně se v různých zemích a na rozdílných kontinentech samozřejmě liší, a to dost zásadně. Například ve Spojených státech amerických se roční náklady na jednoho vězně pohybují od 25 814 USD až po 78 000 USD.

**Tabulka 2:** Základní roční náklady na jednoho vězně v USA

| state                                                               | Annual per prisoner: |
|---------------------------------------------------------------------|----------------------|
| Ohio                                                                | \$25 814             |
| West Virginia                                                       | \$26 498             |
| Mchigan                                                             | \$28 117             |
| Utah                                                                | \$29,349             |
| North Carolina                                                      | \$29 965             |
| Montana                                                             | \$30 227             |
| Colorado                                                            | \$30 374             |
| Iowa                                                                | \$32 925             |
| Delaware                                                            | \$32 967             |
| New Hampshire                                                       | \$34 080             |
| Nebraska                                                            | \$35 950             |
| Minnesota                                                           | \$41 364             |
| Pennsylvania                                                        | \$42 339             |
| Maine                                                               | \$46 404             |
| Washington                                                          | \$46 897             |
| California                                                          | \$47 421             |
| Rhode Island                                                        | \$49 133             |
| Vermont                                                             | \$49 502             |
| Connecticut                                                         | \$50 262             |
| New Jersey                                                          | \$54 865             |
| New York                                                            | \$60 076             |
| US federal Supermax prison (Florence, CO)<br><a href="#">[link]</a> | \$78 000             |
| Guantanamo Bay Prison Facility <a href="#">[link]</a>               | \$10 000 000         |

Zdroj: Steemit.com, 2021

Výrazně nižší základní roční náklady na jednoho vězně jsou mimo USA. V České republice jsou náklady na jednoho vězně přibližně 330 000 Kč/rok, což činí 902 Kč/den 41 USD (MPSV ČR, 2021).

**Tabulka 3:** Náklady na jednoho vězně mimo USA

| country                             | Cost per prisoner per day |
|-------------------------------------|---------------------------|
| San Marino                          | €750                      |
| Sweden                              | €621                      |
| Norway                              | €277                      |
| Liechtenstein                       | €230                      |
| Holland                             | €202                      |
| Luxembourg                          | €189                      |
| Denmark                             | €183                      |
| Ireland                             | €179                      |
| Finland                             | €162                      |
| Andorra                             | €158                      |
| Iceland                             | €140                      |
| Denmark                             | €183                      |
| Ireland                             | €179                      |
| Finland                             | €162                      |
| Andorra                             | €158                      |
| Iceland                             | €140                      |
| Spain :                             | €65                       |
| Bulgaria                            | €3                        |
| Ukraine                             | €3                        |
| Greece                              | €3                        |
| England and Wales                   | £87 or €117               |
| Russia                              | €2.1                      |
| South Africa <a href="#">[link]</a> | 350 Rand or €25           |

Zdroj: Steemit.com, 2021

**Tabulka 4:** Podrobné náklady na jednoho vězně v Kalifornii, USA

| Type of Expenditure                                | Per Inmate Costs |
|----------------------------------------------------|------------------|
| <b>Security</b>                                    | <b>\$35,425</b>  |
| <b>Inmate Health Care</b>                          | <b>\$26,665</b>  |
| Medical care                                       | 16,100           |
| Psychiatric services                               | 6,051            |
| Pharmaceuticals                                    | 3,124            |
| Dental care                                        | 1,389            |
| <b>Facility Operations and Records</b>             | <b>\$7,687</b>   |
| Facility operations (maintenance, utilities, etc.) | 4,610            |
| Classification services                            | 2,109            |
| Maintenance of inmate records                      | 794              |
| Reception, testing, assignment                     | 150              |
| Transportation                                     | 24               |
| <b>Administration</b>                              | <b>\$4,840</b>   |
| <b>Inmate Food and Activities</b>                  | <b>\$3,733</b>   |
| Food                                               | 2,119            |
| Inmate employment and canteen                      | 997              |
| Clothing                                           | 362              |
| Religious activities                               | 135              |
| Inmate activities                                  | 120              |
| <b>Rehabilitation Programs</b>                     | <b>\$2,478</b>   |
| Academic education                                 | 1,277            |
| Cognitive behavioral therapy                       | 742              |
| Vocational training                                | 459              |
| <b>Miscellaneous</b>                               | <b>\$375</b>     |
| <b>Total</b>                                       | <b>\$81,203</b>  |
| Detail may not add due to rounding                 |                  |

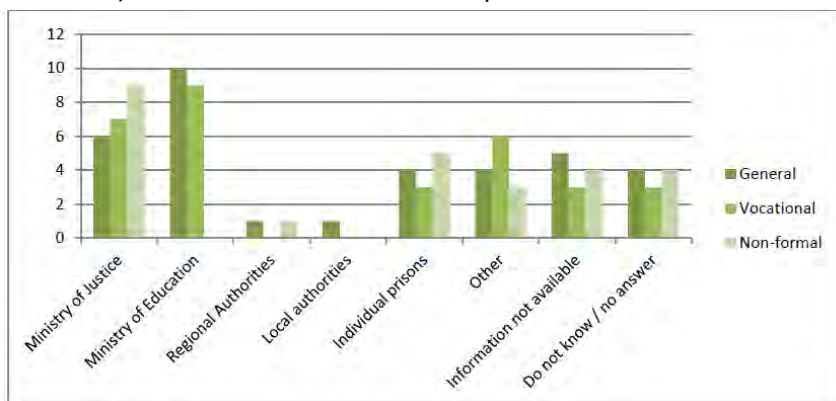
Zdroj: Steemit.com, 2021

Jak je zřejmé z výše uvedených dat, je cílem každé společnosti pracovat s vězni ve výkonu trestu tak, aby jejich recidiva byla co nejnižší, jelikož výdaje z veřejných rozpočtů plynoucí do penitenciaristiky jsou velmi vysoké. Cílem je tedy nastavit systém, který by fungoval co nejefektivněji. Vězeňská služba České republiky má nastavena kritéria, dle nichž dochází k hodnocení práce odsouzených osob. Jedním z těchto kritérií je evaluace zaměstnávání v porovnání s reálnou zaměstnaností vězeňské populace. I ty vězněné osoby, které jsou zapojeny do pracovního procesu pouze na zkrácené úvazky, jsou vedeny ve statistikách jako osoby zaměstnané. Z pohledu legislativy nepodléhají osoby ve výkonu trestu odnětí svobody plně předpisům Zákoníku práce č. 262/2006 Sb. Jedná se o tu část, v níž je definována výše minimální mzdy. O odměně za vykonanou práci ve výkonu trestu pojednává Nařízení vlády o výši a podmínkách odměňování osob zapojených do pracovního procesu ve výkonu trestu (Krausová, 2021). Mluvíme-li o práci, která má být vykonávána za předem stanovenou odměnu, pak tato práce může být vykonávána jak uvnitř, tak mimo věznici, na pracovištích strážných, ale bez dozoru, ve specifických případech může být osobě udělen volný pohyb po dobu výkonu zaměstnání. Nabízí se tak možnost pracovat jak ve státních, tak komerčních zařízeních, ovšem vždy po vzájemné dohodě a s plným souhlasem odsouzeného (VS ČR, 2021). Z judikatury České republiky plyne, že osoba ve výkonu trestu odnětí svobody má za povinnost pracovat, je-li toho schopna. Odmítnutí, je hodnoceno jako závažný kázeňský přestupek s odkazem na § 28 Zákona o výkonu trestu odnětí svobody. Přidělování vězňů na daná pracoviště není svévolný proces, zapojen je do něj tým specialistů napříč jednotlivými

vězeňskými odděleními. Klíčovou roli v tomto procesu hraje i posudek lékaře a hodnotící zdravotní způsobilost k výkonu práce. Při zařazování odsouzených do práce je hodnocen také aspekt společenské bezpečnosti (VS ČR, 2022). Trend zaměstnávání vězňů není pouze v České republice, ale lze jej pozorovat celosvětově. Programy zaměstnávání však nekladou důraz pouze na zaměstnání po dobu výkonu trestu, ale snaží se dále navazovat na život po výkonu trestu a uzavírat smlouvy o zaměstnání pro vybrané osoby po jejich propuštění (Gerard, a kol. 2012). Nové poznatky do českého vězeňství vnesla studie SARPO (2018). Ta se zabývá důkladnou charakteristikou a strukturou odsouzených a je vnímána jakožto prediktivní nástroj, který hodnotí rizika a kriminogenní potřeby vězněných osob. Na základě uvedených predikcí lze zpracovat penitenciární diagnózu, jejíž součástí je i individuální program zacházení. SARPO se primárně koncentruje na pravděpodobnost recidivy odsouzených osob, a to z několika úhlů. Vypočítává statistické riziko kriminálního chování a věnuje se také dynamickému riziku. Zaměřuje se na 48 rizikových faktorů v sedmi základních oblastech, mezi které se řadí zaměstnání, finance, bydlení, rodina, sociální kontakty, závislosti, vzdělání, výchova a osobnost a chování. Odhadnout lze rovněž riziko způsobení újmy a definici hypotetické oběti založené na analýze předcházející trestné činnosti v návaznosti na motivaci a sebehodnocení odsouzeného (VS ČR, 2021). Studie se opírá o výzkumný vzorek 27 800 osob ve výkonu trestu, u něhož bylo zpracováno komplexní hodnocení z let 2012 – 2017. Pro relevantní vypracování zprávy jsou nejdůležitější tři roky života dané osoby před výkonem trestu. Jak bylo zjištěno výzkumným týmem, 46,1 % zkoumaných osob nebylo schopno doložit svou pracovní smlouvu a prokázat tak svou pracovní historii, lze se tedy domnívat, že se tyto osoby pohybovaly na pokraji šedé ekonomiky, v případě, že nějakou práci zastávaly. 53,1 % nebylo zaměstnáno vůbec. Data o tom, že byly osoby ze zkoumaného vzorku zaměstnány, se pohybovala na 48,7 %. Plnohodnotně doložit své zaměstnání po dobu sledování bylo schopno doložit pouze 21 % účastníků studie, tedy 21 ze sta. Bez povšimnutí nelze ponechat fakt, že 26,4 % osob nebylo legálně zaměstnáno vůbec nikdy a v pozici dlouhodobě nezaměstnaných, tedy 6 a více měsíců bez práce, se ocitlo 44,7 % odsouzených osob. Ze studie je také patrné, že trestná činnost, plynoucí z faktoru zaměstnání je vyšší než třeba u faktoru bydlení (Hůrka a kol., 2018). Opozitem je situace z důvodu zaměstnání, kdy osoba nepáchá trestnou činnost (Tomášek a kol., 2017). I Institut pro kriminologii a sociální prevenci se vztahem mezi zaměstnáním a recidivou ve svých výzkumných projektech zabýval. V rámci projektu „Zaměstnání jako faktor desistence“, který se věnoval problematice zaměstnávání osob po výkonu trestu. Ke spolupráci na studii bylo osloveno 127 vězeňských sociálních pracovníků, z nichž se zapojilo 80 (63 %). Z oslovených 74 probačních středisek odeslalo dotazník 40 (50 %). Ke spolupráci bylo vyzváno i 227 sociálních kurátorů, návratnost dotazníků byla 57 % (126). Z kvantitativního pohledu, byla nejvyšší účast zaznamenána u kontaktních středisek Úřadu práce, ze 148 oslovených pracovišť se do projektu zapojilo 153 zaměstnanců, což znamená 100% účast (Raszková, a kol., 2019). Závěr uvedeného průzkumu uvádí, že 8 238 osob pravomocně odsouzených ve výkonu trestu pracovalo, a to v oblasti hospodářské činnosti, v interním provozu a výrobě, ale také mimo věznici. Vzhledem k tomu, že z pohledu vězeňského prostředí je jako zaměstnání považováno také vzdělávání a terapeutické programy a dobrovolné práce bez nároku na odměnu, pak lze i tyto aktivity považovat za práci. Průměrné využití fondu pracovní doby činí téměř tři čtvrtiny, přesně 73,26 %. Pokud se ale zaměříme na

klasickou pracovní zkušenost, tak jak je vnímána celospolečensky, dostáváme se pod číslo nižší než deset procent. Což znamená, že pouze necelá desetina odsouzených dostala příležitost pracovat v běžných podmínkách „bez mříží“, pro třetí subjekt a za relevantní finanční úplatu. Studie se zabývala i vzděláním odsouzených. Osoby, které jsou bez jakéhokoliv vzdělání je minimum, ale vzdělání základní a vyšší mělo v roce 2015 94 %. Úplným středoškolským vzděláním zakončeným maturitou či vyšším disponovalo pouze 11 % osob ve výkonu trestu, tedy opět minorita (VS ČR, 2019). Ovšem vzdělání je vnímáno pouze jako jeden ze tří štítů, opomíjet nelze ani rodinné prostředí a samozřejmě důležitý je také věk. Tyto tři komponenty není možno pojímat diferencovaně, ale naopak, je nezbytné vnímat je jako celek. Pohledem studie, většina hodnocených osob byla ve věkovém rozpětí 18 – 55 let, tedy ve vysoce produktivním věku (93 %) a z pohledu pracovní způsobilosti adekvátní. Data hovoří jasně, ale zůstává otázka, zdali jsou tyto osoby přístupné a ochotné zapojit se do plného legálního pracovního procesu a zdali jsou připraveny v rámci legalizace pracovního procesu rovněž přispívat do veřejného rozpočtu v podobě sociálního a zdravotního pojištění a odvodu daně z příjmu. Také v rozvojové Indii zkouší připravit vězňům kurzy a osvědčení v rámci rehabilitačních programů. Kromě pomoci se získáním řidičského průkazu pro těžká vozidla nabízí například počítačové kurzy, kurzy svařování nebo se vězni věnují výsadbě stromků. I zde je primárním cílem usnadnit těmto osobám hledání zaměstnání po výkonu trestu odnětí svobody a návrat do běžného života (Nadu, 2017). Přístup osob ve výkonu trestu odnětí svobody ve věznicích ke vzdělávání je různý napříč jednotlivými teritorii. V některých zemích se například musí vězni na vzdělávacím procesu podílet vlastními zdroji. V Estonských věznicích je základní vzdělání a jazykové kurzy zdarma, ale vyšší vzdělání je již i ve vězení za poplatek, podobný systém je nastaven i ve Velké Británii či Dánsku. Zde si vzdělávací instituce samy určují výši poplatku. Významné pro věznice jsou vzdělávací programy v rámci Evropské unie. Díky těmto programům spolu mohou také věznice vzájemně spolupracovat, jak se tomu děje například v Maďarsku a Rumunsku, kde dochází k výměně zkušeností se vzdělávacími programy na bázi dotačních programů EU. Přesto, že je základní vzdělávání poskytováno v rámci věznic v EU zdarma, v deseti zemích EU se do procesu zapojí pouze polovina osob, které mají příležitost. Mezi tyto země se řadí i Česká republika, společně například s Bulharskem, Srbskem, Slovinskem.

**Graf 1:** Zdroje na vzdělávání ve věznicích v Evropě



Zdroj: Survey on Prison Education and Training in Europe, 2022

### Výše nákladů na nezaměstnaného v ČR v porovnání s vybranými zeměmi EU

Nezaměstnanost se řadí mezi nejvýznamnější a nejčastěji sledované skutečné ukazatele stavu ekonomiky. Všeobecně lze obyvatelstvo produktivního věku dělit na tři skupiny. Na osoby, které práci mají, tedy zaměstnané, dále na osoby, které sice zaměstnání nemají, ale aktivně se snaží jej nalézt a přejít ke skupině zaměstnaných. Tyto dvě skupiny jsou chápány jako majoritní pracovní síla. Existuje však ještě třetí skupina, a tu tvoří osoby, které práci nemají, ale ani ji aktivně nehledají – jedná se tedy o osoby vyloučené mimo pracovní sílu a jsou chápány jako osoby ekonomicky neaktivní. Stát se snaží vytvářet takové podmínky, aby byla nezaměstnanost co nejnižší, a to zejména prostřednictvím aktivní politiky zaměstnanosti. Čímž je chápán zejména podíl nezaměstnaných vůči pracovní síle, čili podíl počtu nezaměstnaných ekonomicky aktivních obyvatel<sup>2</sup>. Pokud je hodnocena efektivita aktivní ekonomiky, je potřeba klást důraz i na hypotetický ekonomický impakt ve smyslu jeho ekonomických aspektů, tedy produktivity a hospodárnosti. Z toho důvodu je potřeba kontinuálně vzájemně monitorovat vydávané prostředky na opatření a nástroje politiky zaměstnanosti s peněžními dopady, které jsou na společenské aspekty spojené s nezaměstnaností přímo navázány. Z toho důvodu je vhodné množstevně vyjadřovat impakt každé nezaměstnané osoby v návaznosti na veřejné finance. A to také z toho důvodu, že nezaměstnanost je navázána nejen na direktivní výplatu dávek v nezaměstnanosti, ale nese s sebou i negativní dopad na příjmovou stránku veřejných financí, a to zejména úbytku příjmů v oblasti daní a pojistného či v sociálně-ekonomických aspektech, a to hlavně ve snížení ochoty a možnosti nakupovat, což dále snižuje výběr dalších daní, např. DPH. Jedná se tedy o cyklický proces, který je vzájemně propojen ekonomicky i sociálně. Výčet celkových dopadů nezaměstnanosti není jednoduchý. Pokud by byla problematika pojmána z pohledu

<sup>2</sup> Oficiální míra nezaměstnanosti obvykle plně nepopisuje skutečnou nezaměstnanost. Tu zkreslují hlavně dvě skutečnosti. Oficiální míra nezapočítává zaměstnance, kteří pracují na zkrácený pracovní úvazek. Dále nereflektuje znechucené nezaměstnané (odražené pracovníky), kteří po neúspěších v hledání vhodného zaměstnání přestali aktivně shánět práci.

jednotlivce, pak je zcela jistě na místě kalkulace individuálního statusu, a to věku, vzdělání, zaměstnání, poslední příjem, průměrná doba nezaměstnanosti dané skupiny obyvatel, a to vše ve spojitosti s ekonomickou situací (stagnace vs. rozvoj). V České republice bylo proto aplikováno několik přístupů k dané problematice (MPSV, 2019). V roce 2016 byl Ministerstvem práce a sociálních věcí České republiky vypracován dokument, který se primárně zabýval odhadem nákladů veřejných rozpočtů, které jsou vynakládány na jednoho nezaměstnaného v zemi. Údaje, které z dané studie vzešly, byly využívány až do roku 2021 a udávají, že náklady na jednu nezaměstnanou osobu v České republice činí 207 000 ročně. Uvedená částka obsahuje přímé náklady státu a také výpadky veřejných financí ze segmentu nevybraných daní a odvodů (MPSV ČR, 2021). Lze odvodit, že ne všechny prodlevy a výdaje ve veřejných rozpočtech, které přímo souvisejí s nezaměstnaností je možno aplikovat v případě osob dlouhodobě nezaměstnaných (6 a více měsíců). Hlavně výdaje spojené s politikou zaměstnanosti nelze vkládat do přímé souvislosti s náklady vynakládanými na osoby dlouhodobě nezaměstnané. Osoby evidované déle než 12 měsíců zpravidla nepobírají podporu v nezaměstnanosti a rovněž výdaje na APZ nelze považovat za výdaje negativní (Krausová, 2021). Tématem výpočtu nákladů na nezaměstnanost se zabývá rovněž studie *Investment in Employment* (Gerard, a kol. 2012). Studie dochází k závěru, že ve vybraných zemích EU – Belgii, Německu, Francii, Španělsku, Švédsku a Velké Británii (již není členem EU, 2021) se pohybují v rozpětí od 18 008 EUR do 33 443 EUR ročně. Tyto částky tak mnohonásobně převyšují výdaje na nezaměstnaného v České republice, která v přepočtu na eura činí přibližně 8 000.

## Závěr

Klíčové výsledky naznačují, že je možné najít paralelu mezi množstvím peněz, které země utratí za jednoho vězně ročně, a mírou recidivy, což ovšem nepotvrzuje, že míru recidivy lze snížit zvýšením množství zdrojů přidělených na zlepšení životů vězňů. Kromě toho by taková investice neměla mít pouze podobu vytvoření vhodného prostředí pro úspěšnou resocializaci - vězňům by mělo být poskytnuto vzdělání a pracovní příležitosti, které by jim následně pomohly při návratu do běžného života. Důležitý je kontinuální a strukturovaný přehled nad investicemi a náklady do dané oblasti. Velmi důležitý je cílený controlling, který se drží předem definovaných parametrů. V symbióze s celospolečenským fenoménem zavádění digitálních prvků do edukačního systému na všech jeho úrovních, je nutné neopomíjet v tomto ohledu ani oblast vzdělávání vězňů. Jedná se o důležitý podnět, protože většinová část vězeňské populace v České republice je v produktivním věku. Za předpokladu, že by náklady na jednoho vězně činily 1 000 Kč/den při počtu 20 000 vězňů, což je průměrná vězeňská populace v České republice posledních let (VS ČR), činily by náklady na pobyt vězňů 20 000 000 za každý den. Kalkulovat je nutné i s dalšími výdaji z veřejných rozpočtů po propuštění vězňů zpět na svobodu. Pokud bude zajištěna efektivní práce v oblasti resocializace po dobu výkonu trestu, dojde ke zvýšení jejich motivace a také uplatnitelnosti na trhu práce. Dojde tak k následné úhradě alespoň částečných nákladů těchto osob po jejich propuštění na svobodu. V potaz je potřeba brát nejen oblast vzdělávání, nutno je pracovat i s dalšími pilíři úspěšné implementace systému. Pracovat je zapotřebí s rodinou odsouzených, dále s jejich motivací ke vzdělání a v neposlední řadě je nutné zohlednit jejich věk. Což dokazuje také korelační analýza (Urbánková, Hřebík, 2013) souvislostí mezi vzděláním a

kriminalitou. Jedná se o celospolečenský a celosvětový dynamický problém, jehož finální verze doposud nalezena nebyla. Jak ale plyne z analýzy použitých materiálů v tomto článku, každá země, ať už v rámci USA, EU či samostatně, se snaží hledat efektivní řešení. Vrátime-li se zpět do České republiky, zjištění, že skutečný zájem opravdu si najít legální zaměstnání má pouze 30 % osob přicházejících z vězení. Tedy necelá třetina osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody má zájem o legální zaměstnání (Razsková a kol., 2019), což je alarmující. Logickým výpočtem by to znamenalo, že pokud je v České republice 19 830 vězňů (VS ČR, 2021), pouze 5 947 z nich má zájem se legálně zapojit do pracovního procesu po svém propuštění. Zbýlých 13 881 tedy bude nezaměstnaných. Náklady na jednoho nezaměstnaného v České republice činí 207 000 Kč/rok. Stát tak hypoteticky z veřejných financí uhradí náklady na tyto osoby ve výši 2 873 367 000 Kč/rok.

## Literatura

EURO STATISTIC. [online]. [cit. 2021-05-05]. Path: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Prison\\_statistics](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Prison_statistics)

ČESKO. Zákon č. 40/2009 ze dne 8. ledna 2009 Trestní zákoník. In: Sbírka zákonů České republiky.

ČESKO. Zákon č. 169/1999 ze dne 30. června 1999 O výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: Sbírka zákonů České republiky.

ČESKO. Zákon č. 262/2006 ze dne 1. ledna 2007 Zákoník práce. In: Sbírka zákonů České republiky.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Statistická ročenka České republiky – 2022. Path: 29. SOUDNICTVÍ, KRIMINALITA, NEHODY | ČSÚ (czso.cz).

DRAHÝ, F., HŮRKA, J., PETRAS, M. SARPO: *charakteristiky odsouzených v českých věznicích: deskriptivní studie*. Praha. Vězeňská služba České republiky, 2018. ISBN 978-80-270-5197-7.

GERARD, M., VALSAMIS, D., VAN DER BEKEN, W. *Why invest in employment*. Brusel: European Federation of Services to Individuals, 2012.

JAHODA, R., GODAROVÁ, J. *Odhad nákladů veřejných rozpočtů vynakládaných na jednoho nezaměstnaného* [online]. VUPSV, Praha 2016. [cit. 10. ledna 2021]. Path: [www:http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz\\_412.pdf](http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_412.pdf)

JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 3. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Expert (Grada). ISBN 978-80-271-0251-8.

KRAUSOVÁ, Dagmar. *Vliv vzdělání na trestnou činnost* [online]. 2020 [cit. 2021-02-01]. Path: <https://is.vsfs.cz/th/kn11v/>. Diplomová práce. Vysoká škola finanční a správní. Vedoucí práce Veronika Anna Polišenská.

KRAUSOVÁ, Dagmar. *Vzdělávání osob v oblasti ICT ve výkonu trestu odnětí svobody a jeho finanční aspekty v rámci politiky zaměstnanosti v České republice*. FORENZNÍ VĚDY, PRÁVO, KRIMINALISTIKA, Praha, Vysoká škola finanční a správní, a. s. 2021, 2533-4387. Od s. 197 - 210, 14 s.

KRAUSOVÁ, Dagmar. *Přístup dospělých osob pravomocně odsouzených k nepodmíněnému trestu odnětí svobody k ICT vzdělávání v českých věznicích a jeho využití po propuštění na svobodu s dopadem na veřejné finance*. BRUNA, Eduard a Jiří STRAUS (eds.). *Trestně právní*

a kriminalistické aspekty dokazování. Praha: VŠFS, 2022. ISBN 978-80-7408-239-9. Od s. 96 - 109, 14 s.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Analýza vývoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti v roce 2017*. Č. j.: MPSV-2018/80062-401/1.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Odbor trhu práce a podpory výzkumu a vývoje. *Analýza vývoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti v roce 2019*. Praha. 2020.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Odbor koncepcí a strategií trhu. *Strategický rámec politiky zaměstnanosti do roku 2030*. Praha. 2019.

NADU, T. *A job after prison*. [online]. [cit. 2021-05-03]. Path:

<https://search.proquest.com/docview/1944987598/citation/EC2B5FAD90E24840PQ/1?accountid=37662>.

RASZKOVÁ, T., PŘESLIČKOVÁ, H., ZHRÍVALOVÁ, P. *Zaměstnávání osob propuštěných z trestu odnětí svobody*. Práce a mzda. 2019.

SMITH, S., Valerie. *Exploring the potential of digital technology to reduce recidivism: A Deplhi study on the digitalization of prisons education* [online]. 2020 [cit. 2021-02-01]. Path: <https://search.proquest.com/docview/2425893209?pq-origsite=gscholar&fromopenview=true>. Diploma Thesis. Ashford University. Vedoucí práce Dana Shelton.

*Statistická ročenka České republiky 2018* [online]. [cit. 2019-11-04]. Path: <https://www.czso.cz/csu/czso/29-soudnictvi-kriminalita-nehody>.

*Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2019* [online]. [cit. 2021-01-10]. Path: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2020/05/Statistická-ročenka-Vězeňské-slужby-České-republiky-za-rok-2019.pdf>.

Steemit.com. [online]. [cit. 2021-05-05]. Path: <https://steemit.com/prison/@gaby-de-wilde/what-prisons-costs-per-inmate-in-different-countries>.

TOMÁŠEK, J. a kol. *Zaměstnání jako faktor desistence*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2017. ISBN 978-80-7338-166-0.

URBÁNKOVÁ, E., HŘEBÍK. F. *Korelační analýza - Vliv vzdělanostní úrovně na kriminalitu obyvatelstva*. Praha. 2013.

Vězeňská služba České republiky. *Koncepce vězeňství do roku* <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Koncepce-vezenstvi.pdf>